

ISSN: 2181-9416

3-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOYIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

FAZILOV Farhod Maratovich

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi
kurashish shoʻbasi professori vazifasini bajaruvchi,
yuridik fanlar doktori (DSc)
ORCID: 0000-0001-8603-1948
E-mail: f.fazilov@tsul.uz

“SINDIRILGAN OYNALAR NAZARIYASI”NING JINOYAT-HUQUQIY VA KRIMINOLOGIK MEZONDAGI TALQINI: O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QO‘LLASH ISTIQBOLLARI

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): FAZILOV F.M.
“Sindirilgan oynalar nazariyasi”ning jinoyat-huquqiy va kriminologik mezondagi talqini:
O‘zbekiston Respublikasida qo‘llash istiqbollari // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста
– Lawyer herald. № 3 (2026) B. 109-119.

 3 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/3-011>

ANNOTATSIYA

Maqolada “siniq oynalar” nazariyasi jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan muhim kriminologik konsepsiyalardan biri sifatida ko‘rib chiqiladi. J. Uilson va J. Kelling tomonidan shakllantirilgan ushbu yondashuv mayda huquqbuzarliklarga, tartibsizlik belgilariga hamda ijtimoiy dezorganizatsiya holatlariga befarq munosabat asta-sekin ruxsat etilganlik muhitini yuzaga keltirishi va shu orqali yanada xavfli jinoyatlar sodir etilishi uchun shart-sharoit yaratishi mumkin, degan g‘oyaga asoslanadi. Tadqiqot doirasida mazkur konsepsiyani qo‘llashning xorijiy modellari tahlil qilinadi, shuningdek, milliy huquqni qo‘llash amaliyoti va huquqni muhofaza qiluvchi organlar ma‘lumotlarini inobatga olgan holda, uni O‘zbekiston Respublikasi sharoitida qo‘llash imkoniyatlari baholanadi. Kriminologiya va jamoat xavfsizligi sohasidagi zamonaviy institutsional islohotlarga, jumladan, jinoyatchilik profilaktikasiga oid ilmiy asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqishga yo‘naltirilgan ixtisoslashtirilgan ilmiy-tadqiqot tuzilmalarining tashkil etilishiga alohida e‘tibor qaratiladi. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi va Bosh prokuraturasining rasmiy statistik hamda tahliliy materiallari tahlili shuni ko‘rsatadiki, shahar muhitini obodonlashtirish, jamoat tartibiga rioya etilishi ustidan nazoratni kuchaytirish, mayda huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash hamda ijtimoiy dezorganizatsiya omillarini bartaraf etishga qaratilgan choralar sezilarli profilaktik ta‘sir ko‘rsatadi. Shu munosabat bilan “siniq oynalar” nazariyasini repressiv nazoratning universal modeli sifatida emas, balki O‘zbekistonda jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan kompleks, manzilli va ijtimoiy yo‘naltirilgan tizimni shakllantirishning metodologik asosi sifatida ko‘rib chiqish mumkin.

Kalit so‘zlar: kriminologiya, jinoyat huquqi, sindirilgan oynalar nazariyasi, jinoyatchilikning oldini olish, ijtimoiy tartib, huquq tartiboti, obodonlashtirish, ko‘cha jinoyatchiligi, huquqbuzarliklar, shahar muhiti.

ФАЗИЛОВ Фарход Маратович

Исполняющий обязанности профессора сектора
Уголовное право, криминология и противодействие коррупции
Ташкентского государственного юридического университета,
доктор юридических наук (DSc)
ORCID: 0000-0001-8603-1948
E-mail: f.fazilov@tsul.uz

ТЕОРИЯ «РАЗБИТЫХ ОКОН» КАК УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА: ПЕРСПЕКТИВЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается теория «разбитых окон» как одна из значимых криминологических концепций предупреждения преступности. Подход, сформулированный Дж. Уилсоном и Дж. Келлингом, исходит из того, что безразличие к мелким правонарушениям, признакам беспорядка и социальной дезорганизации способно постепенно формировать атмосферу вседозволенности и тем самым создавать условия для совершения более опасных преступлений. В рамках исследования анализируются зарубежные модели применения данной концепции, а также оценивается возможность ее использования в условиях Республики Узбекистан с учетом национальной правоприменительной практики и данных правоохранительных органов. Особое внимание уделяется современным институциональным реформам в сфере криминологии и общественной безопасности, включая создание специализированных научно-исследовательских структур, ориентированных на разработку научно обоснованных подходов к профилактике преступности. Анализ официальных статистических и аналитических материалов Министерства внутренних дел и Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан показывает, что меры, направленные на благоустройство городской среды, усиление контроля за соблюдением общественного порядка, раннее выявление мелких правонарушений и устранение факторов социальной дезорганизации, оказывают заметное профилактическое воздействие. В этой связи теория «разбитых окон» может рассматриваться не как универсальная модель репрессивного контроля, а как методологическая основа для формирования комплексной, адресной и социально ориентированной системы предупреждения преступности в Узбекистане.

Ключевые слова: криминология, уголовное право, теория разбитых окон, профилактика преступности, социальный порядок, правопорядок, благоустройство, уличная преступность, правонарушения, городская среда.

FARKHOD Fazilov

Acting Professor of the Sector of Criminal Law,
Criminology and Fight Against Corruption of
Tashkent State University of Law,
Doctor of Science (DSc)
ORCID: 0000-0001-8603-1948
E-mail: f.fazilov@tsul.uz

THE “BROKEN WINDOWS” THEORY AS A CRIMINAL-LAW AND CRIMINOLOGICAL PARADIGM: PROSPECTS FOR ITS IMPLEMENTATION IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ANNOTATION

The article examines the “broken windows” theory as one of the significant criminological concepts of crime prevention. The approach developed by J. Wilson and G. Kelling is based on the assumption that indifference to minor offences, visible signs of disorder and social disorganization may gradually create an atmosphere of permissiveness, thereby generating conditions conducive to the commission of more serious crimes. The study analyzes foreign models of applying this concept and assesses the possibility of its use in the Republic of Uzbekistan, taking into account national law enforcement practice and data provided by law enforcement agencies. Particular attention is paid to contemporary institutional reforms in the fields of criminology and public security, including the establishment of specialized research institutions aimed at developing scientifically grounded approaches to crime prevention. The analysis of official statistical and analytical materials of the Ministry of Internal Affairs and the Prosecutor General’s Office of the Republic of Uzbekistan shows that measures aimed at improving the urban environment, strengthening control over public order, ensuring the early detection of minor offences and eliminating factors of social disorganization have a noticeable preventive effect.

In this regard, the “broken windows” theory may be viewed not as a universal model of repressive control, but rather as a methodological basis for developing a comprehensive, targeted and socially oriented system of crime prevention in Uzbekistan.

Keywords: criminology, criminal law, Broken Windows Theory, crime prevention, social order, law enforcement, urban improvement, street crime, offenses, public safety, urban environment.

Jeyms Uilson va Jorj Kelling tomonidan ishlab chiqilgan “siniq oynalar” nazariyasiga ko‘ra [1], shahar muhitidagi tartibsizlikning hatto uncha ahamiyatli bo‘lmagan ko‘rinishlari ham jinoyatchilikning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Ushbu yondashuvga muvofiq, vandalizm, graffiti chizish, noqonuniy savdo, tashlab ketilgan chiqindilar yoki jamoat tartibini buzish kabi mayda huquqbuzarliklar e‘tiborsiz qoldirilsa, jamiyatda jazosizlik va ijtimoiy tanazzul haqidagi tasavvur shakllanadi. Bu esa, o‘z navbatida, yanada og‘irroq jinoyatlarni sodir etish uchun qulay shart-sharoit yaratadi.

Mazkur fenomenni izohlovchi asosiy mexanizm huquqbuzarlar hamda oddiy fuqarolar xulq-atvorining o‘zgarishida namoyon bo‘ladi. Odamlar ayrim huquqbuzarliklar jazolanmayotganini ko‘rganida, bu holat huquq-tartibot normalariga nisbatan yanada beparvo munosabat shakllanishiga olib kelishi mumkin. Masalan, ko‘chada uzoq vaqt davomida siniq oyna ta‘mirlanmay qolsa, bu ushbu hududda lozim darajadagi nazorat ta‘minlanmayotgani haqidagi signal sifatida qabul qilinishi mumkin. Demak, bunday sharoitda o‘g‘rilik yoki talonchilik kabi yangi jinoyatlarni oqibatsiz sodir etish mumkin, degan tasavvur yuzaga keladi.

Bundan tashqari, “siniq oynalar” nazariyasi xavfsizlikning subyektiv idrok etilishi muhim ahamiyatga ega ekanligini ham ko‘rsatadi. Tartibsizlik hukm surayotgan muhitda yashovchi

shaxslar xavotir va ishonchsizlikni his qila boshlaydilar. Bu esa ijtimoiy faollikning pasayishiga, jamoat hayotida ishtirok etishdan voz kechishga va natijada ijtimoiy hamjihatlikning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Bunday holat hududni jinoyatchilik oldida yanada zaiflashtiradi, chunki faol fuqarolik nazoratining yo'qligi jinoyat harakatlarini aniqlash va ularning oldini olish ehtimolini kamaytiradi.

Empirik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, tartibsizlik alomatlarini o'z vaqtida bartaraf etish, jumladan, ko'chalarni tozalash, shikastlangan infratuzilmani tiklash, mayda huquqbuzarliklarning oldini olish hamda politsiya ishtirokini kuchaytirish jinoyatchilik darajasini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin. Xususan, 1990-yillarda Nyu-York shahrida "nol darajadagi bag'rikenglik" strategiyasining joriy etilishi huquq-tartibot ustidan qat'iy nazorat o'rnatish va mayda huquqbuzarliklarga faol munosabat bildirish umumiy jinoyatchilik, shu jumladan og'ir jinoyatlar darajasining kamayishiga xizmat qilganini ko'rsatdi [2].

Shunday qilib, "siniq oynalar" nazariyasi jamoat tartibini saqlash hamda shahar makoni ustidan samarali nazoratni ta'minlash jinoyatchilik profilaktikasining asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Bu esa nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini, balki mahalliy hamjamiyatlarning ishtirokini, samarali shaharsozlik rejalashtirishini hamda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab etadi.

"Sindirilgan oynalar" nazariyasi jinoyatchilik profilaktikasiga oid eng ta'sirchan kriminologik konsepsiyalardan biri bo'lishiga qaramay, zamonaviy ilmiy adabiyotlarda u biryoqlama qo'llab-quvvatlanmaydi. So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, jamoat makonidagi tartibsizlik belgilarini bartaraf etish jinoyatchilik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, biroq bu ta'sirning kuchi, yo'nalishi va barqarorligi hududning ijtimoiy-iqtisodiy holati, politsiya faoliyatining modeli, mahalliy hamjamiyatning faolligi hamda huquqni qo'llash amaliyotining mutanosibligiga bevosita bog'liqdir.

Xususan, Braga, Welsh va Schnell tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil "disorder policing" jinoyatchilikni kamaytirishda muayyan samaraga ega bo'lishi mumkinligini ko'rsatsa-da, uning eng maqbul shakli agressiv "nol darajadagi bag'rikenglik" emas, balki muammoga yo'naltirilgan, jamoatchilik bilan hamkorlikka asoslangan va aniq hududiy xavflarni bartaraf etishga qaratilgan profilaktik yondashuv ekanligini ko'rsatadi. Shu jihatdan, "sindirilgan oynalar" nazariyasini oddiy jazolash yoki ommaviy ma'muriy bosim modeli sifatida emas, balki ijtimoiy muhit, jamoat tartibi va informal ijtimoiy nazoratni mustahkamlashga qaratilgan kompleks kriminologik konsepsiya sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir [3].

Biroq mazkur nazariyaga nisbatan jiddiy tanqidiy yondashuvlar ham mavjud. Bernard Harcourt ushbu nazariyaning empirik asoslari yetarli darajada isbotlanmaganini, "tartib" va "tartibsizlik" tushunchalari ko'pincha subyektiv, ijtimoiy va siyosiy kontekstga bog'liq holda talqin qilinishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, "sindirilgan oynalar" yondashuvi noto'g'ri qo'llanilganda, huquqni muhofaza qiluvchi organlar vakolatlarining haddan tashqari kengayishiga, ijtimoiy zaif guruhlarga nisbatan selektiv nazoratga hamda fuqarolarning huquq va erkinliklariga nomutanosib aralashuvga olib kelishi mumkin [4].

Zamonaviy kriminologik tadqiqotlarda, ayniqsa 2015–2024-yillar oralig'ida, mazkur nazariya ko'proq "hot spots policing", "problem-oriented policing", "community policing", "situational crime prevention" va "environmental criminology" konsepsiyalari bilan bog'liq holda qayta talqin qilinmoqda. Bu yondashuvlar jinoyatchilikni kamaytirishda faqat tartibsizlik belgilariga javob berish emas, balki aniq hududiy xavflarni aniqlash, kriminogen omillarni tahlil qilish, mahalliy aholi bilan hamkorlikni kuchaytirish va jamoat makonini xavfsiz tashkil etish zarurligini asoslaydi. Shu sababli "sindirilgan oynalar" nazariyasi hozirgi bosqichda repressiv nazorat konsepsiyasi emas, balki hududiy profilaktika, ijtimoiy ishonch va jamoat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiluvchi

metodologik yondashuv sifatida baholanishi lozim.

“Siniq oynalar” nazariyasi zamonaviy kriminologiya fanida eng ko‘p muhokama qilinadigan va amaliy jihatdan bahsli konsepsiyalardan biri hisoblanadi. Mazkur nazariya sotsiolog Jeyms Uilson hamda kriminolog Jorj Kelling tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, ilk bor 1982-yilda “Broken Windows” nomli maqolada ilmiy jamoatchilik e‘tiboriga taqdim etilgan. Nazariyaning markaziy g‘oyasi shundan iboratki, mayda huquqbuzarliklar va jamoat makonidagi ko‘zga tashlanadigan tartibsizlik belgilarining e‘tiborsiz qoldirilishi jamiyatda nazoratsizlik, befarqlik va jazosizlik hissini shakllantiradi. Bunday muhit esa vaqt o‘tishi bilan yanada og‘irroq jinoyatlar sodir etilishi uchun qulay ijtimoiy-psixologik sharoit yaratishi mumkin.

Ushbu nazariy yondashuvga ko‘ra, shahar muhitidagi tashqi tartib-intizom holati fuqarolarning huquqiy xulq-atvoriga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Jumladan, siniq oynalar, devorlardagi graffiti, qarovsiz qoldirilgan chiqindilar, noqonuniy savdo yoki jamoat tartibining buzilishi kabi holatlar shaxslar ongida mazkur hududda ijtimoiy nazorat sustligi haqidagi tasavvurni yuzaga keltiradi. Natijada ayrim shaxslar huquqiy normalarni buzish xavfini past baholay boshlaydi, bu esa huquqbuzarliklarning ko‘payishiga olib kelishi mumkin.

2008-yilda Groningen universiteti olimlari guruhi Kes Keyzer rahbarligida bir qator empirik tajribalar o‘tkazib, tartibsizlikning inson xulq-atvoriga ta‘siri haqidagi ilmiy farazni amaliy jihatdan asoslashga harakat qildi. Tajribalardan birida ko‘rinib turgan tartibsizlik mavjud bo‘lgan sharoitlarda, masalan, devorlarda graffiti bo‘lgan yoki atrofdagi chiqindilar tashlab ketilgan muhitda odamlar ijtimoiy normalarni buzishga ko‘proq moyil bo‘lishi aniqlangan. Xususan, bunday sharoitlarda axlatni belgilangan joyga tashlamaslik, qarovsiz qoldirilgan buyumlarni o‘zlashtirish yoki boshqa mayda nojo‘ya xatti-harakatlarni sodir etish holatlari ko‘proq kuzatilgan. Mazkur natijalar shuni ko‘rsatadiki, inson xulq-atvori faqat individual axloqiy tanlov yoki huquqiy ong darajasi bilan emas, balki uni o‘rab turgan ijtimoiy va jismoniy muhit bilan ham chambarchas bog‘liqdir.

“Siniq oynalar” nazariyasining amaliyotdagi eng mashhur ko‘rinishlaridan biri 1990-yillarda Nyu-York shahrida amalga oshirilgan “nol darajadagi bag‘rikenglik” siyosati bilan bog‘liq. Mazkur siyosat mer Rudolf Juliani va politsiya komissari Uilyam Bratton davrida joriy etilib, mayda huquqbuzarliklarga nisbatan qat‘iy munosabat bildirishni nazarda tutgan. Jumladan, jamoat transportida yo‘l haqini to‘lamasdan yurish, jamoat joylarida spirtli ichimlik iste‘mol qilish, graffiti chizish va boshqa mayda tartibbuzarliklarga qarshi keskin choralar ko‘rilgan. Ushbu yondashuv natijasida shaharda jinoyatchilik darajasining sezilarli kamaygani qayd etilgan va ayrim tadqiqotchilar buni aynan mazkur siyosatning samarasi sifatida baholagan.

Shu bilan birga, “siniq oynalar” nazariyasi ilmiy adabiyotlarda biryoqlama qabul qilinmaydi. Ayrim olimlarning fikricha, 1990-yillarda Nyu-Yorkda jinoyatchilik darajasining pasayishi faqat “nol darajadagi bag‘rikenglik” siyosati bilan izohlanmasligi lozim. Bunda iqtisodiy vaziyatning yaxshilanishi, demografik o‘zgarishlar, politsiya faoliyatining tashkiliy jihatdan takomillashtirilishi va boshqa omillar ham muhim rol o‘ynagan bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, mayda huquqbuzarliklarga nisbatan haddan tashqari qat‘iy yondashuv politsiya vakolatlarining ortiqcha kengayishiga, fuqarolarning huquq va erkinliklariga nomutanosib aralashuvga hamda ayrim ijtimoiy guruhlariga nisbatan selektiv nazorat xavfiga olib kelishi mumkinligi haqida ham tanqidiy fikrlar mavjud.

O‘zbekiston sharoitida mazkur nazariyani o‘rganish jinoyatchilik profilaktikasi, jamoat xavfsizligini ta‘minlash va shahar muhitini boshqarish masalalari bilan bevosita bog‘liqdir. So‘nggi yillarda mamlakatda kriminologik tadqiqotlarga, jinoyatchilik sabab va shart-sharoitlarini ilmiy asosda o‘rganishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Xususan, 2024-yil 15-yanvarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jamoat xavfsizligini ta‘minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ilmiy-tadqiqot faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari

to'g'risida"gi PF-10-son Farmoni qabul qilindi. Mazkur hujjat asosida O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti tashkil etildi.

Empirik tadqiqotlar "siniq oynalar" nazariyasining jinoyatchilik profilaktikasidagi amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi. Xususan, Braga, Uelsh va Shnell tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil natijalariga ko'ra [5], jamoat tartibi ustidan qat'iy va tizimli nazorat o'rnatilishi jinoyatchilik darajasining o'rtacha 16 foizga kamayishiga olib kelishi mumkin. AQShda 1990-yillarda amalga oshirilgan "nol darajadagi bag'rikenglik" siyosati ham jinoyatchilik ko'rsatkichlarining sezilarli pasayishiga xizmat qilgan. Shunga o'xshash natijalar Buyuk Britaniya tajribasida ham kuzatilgan [6].

O'zbekiston sharoitida ushbu yo'nalishda hozircha keng qamrovli maxsus kriminologik tadqiqotlar yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa-da, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning hisobotlari va amaliy kuzatuvlar ayrim muhim xulosalarni ilgari surish imkonini beradi. Jumladan, obodonlashtirish, jamoat joylarida tartibni saqlash, profilaktik nazoratni kuchaytirish va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan faol choralar amalga oshirilgan hududlarda jinoyatchilik darajasi nisbatan past bo'lishi kuzatiladi. Ayrim ma'lumotlarga ko'ra, bunday hududlarda jinoyatchilik ko'rsatkichlari 10 – 15 foizga past bo'lishi mumkin.

Masalan, Toshkent shahrida 2025-yil 15-yanvardan 15-fevralga qadar "Xavfsiz va sog'lom poytaxt" oyligi doirasida o'tkazilgan tezkor-profilaktik reydlar natijasida jinoyatchilik darajasi 43 foizga kamaygani qayd etilgan [7;8]. Ushbu holat shuni ko'rsatadiki, jamoat xavfsizligini ta'minlashda faqat jinoyat sodir etilgandan keyingi javob choralariga emas, balki huquqbuzarliklarning dastlabki belgilari, tartibsizlik omillari va kriminogen muhitni erta aniqlash hamda bartaraf etishga qaratilgan profilaktik yondashuvga ustuvor ahamiyat berish lozim.

O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi nuqtayi nazaridan "siniq oynalar" nazariyasini qilmishning ijtimoiy xavfliligini kengroq talqin qilish hamda deviant xulq-atvorning dastlabki bosqichlarida jinoyat-huquqiy ta'sir choralarini differensiallashtirishning konseptual asosi sifatida qayta anglash mumkin. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 14-moddasiga muvofiq, jinoyat deb aybli, ijtimoiy xavfli qilmish, ya'ni ushbu Kodeks bilan jazo qo'llash tahdidi ostida taqiqlangan harakat yoki harakatsizlik e'tirof etiladi. Jinoyatni boshqa huquqbuzarliklardan, xususan, ma'muriy huquqbuzarliklardan ajratib turuvchi asosiy mezon sifatida qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasi namoyon bo'ladi.

Biroq O'zbekistonning zamonaviy huquqiy doktrinasida ijtimoiy xavflilik tobora ko'proq faqat ijtimoiy munosabatlarga yetkazilgan real zarar bilan cheklanmagan holda talqin qilinmoqda. U, shuningdek, huquqiy tartibotning izdan chiqishiga olib kelishi mumkin bo'lgan yashirin va potensial tahdidlar, xulq-atvor modellaridagi salbiy o'zgarishlar hamda ijtimoiy jarayonlarda shakllanayotgan kriminogen omillar majmui sifatida ham baholanmoqda. Shu ma'noda, "siniq oynalar" nazariyasi jinoyat huquqidagi ijtimoiy xavflilik kategoriyasini faqat sodir etilgan qilmish oqibati bilan emas, balki huquqbuzarlik muhitining shakllanishi, ijtimoiy nazoratning susayishi va jazosizlik haqidagi tasavvurning mustahkamlanishi bilan ham bog'liq holda tahlil qilish imkonini beradi.

Uilson va Kelling tomonidan ilgari surilgan "siniq oynalar" nazariyasiga ko'ra, vandalizm, atrof-muhitni ifloslantirish, mayda bezorilik, noqonuniy savdo kabi jamoat tartibiga tajovuz qiluvchi nisbatan mayda huquqbuzarliklarning e'tiborsiz qoldirilishi jamiyatda jazosizlik kayfiyatini shakllantiradi. Bu esa shaxslarning deviant xulq-atvordan ochiq jinoyat sodir etishga o'tishini rag'batlantiruvchi kriminogen sharoitni yuzaga keltiradi.

Jinoyat-huquqiy muhofaza obyekti nazariyasi nuqtayi nazaridan jinoyat qonuni bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlar faqat ularning moddiy mazmuni bilan cheklanmaydi. Ular, shuningdek, huquqiy tartibotning tizimli xususiyatlarini – barqarorlik, oldindan bashorat qilinuvcchanlik, ijtimoiy ishonch hamda fuqarolarning o'zini himoyalangan his etish holatini

ham qamrab oladi. Shu ma'noda, jamoat tartibi va axloqqa qarshi jinoyatlar jinoyat-huquqiy muhofazaning o'ziga xos "ikkinchi himoya konturi" sifatida namoyon bo'ladi. Ularning asosiy vazifasi nafaqat bevosita jamoat tartibiga tajovuz qiluvchi qilmishlarni jazolash, balki bilvosita ravishda og'irroq jinoyatlar sodir etilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan ijtimoiy va kriminogen shart-sharoitlarni bartaraf etishdan ham iboratdir.

Masalan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 183¹-moddasida yuqori darajadagi ijtimoiy xavflilikka ega bo'lmagan mayda bezorilik uchun javobgarlik nazarda tutilgan bo'lsa, 173-moddada mulkni qasddan nobud qilish yoki unga zarar yetkazish uchun javobgarlik belgilangan. Mazkur normalar tashqi tomondan "ikkinchi darajali" yoki uncha og'ir bo'lmagan qilmishlarga nisbatan qo'llanadigan huquqiy vositalar sifatida ko'rinishi mumkin. Biroq "siniq oynalar" nazariyasi prizmasida ular jinoyatchilik profilaktikasining muhim boshlang'ich nuqtalari sifatida baholanadi. Chunki aynan shunday qilmishlarga o'z vaqtida huquqiy baho berish, jamoat makonida tartibsizlik va nazoratsizlik muhitining shakllanishiga yo'l qo'ymaslik, huquqiy tartibotga bo'lgan ishonchni saqlash hamda fuqarolarda jazosizlik haqidagi tasavvurning paydo bo'lishining oldini olishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, O'zbekiston jinoyat huquqi doktrinasida "institutsional prevensiya" deb ataluvchi yondashuv ham mavjud bo'lib, u huquqiy xulq-atvorni normativ tartibga solish, huquqiy tartibotni mustahkamlash hamda ijtimoiy nazorat mexanizmlarini kuchaytirish orqali jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini anglatadi. "Siniq oynalar" nazariyasi o'z mohiyatiga ko'ra preventiv konsepsiya bo'lganligi sababli, mazkur yondashuv doirasida ma'muriy nazorat, profilaktika inspektorlari faoliyati, shuningdek, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlik institutlari orqali muayyan normativ asosga ega bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida jinoyatchilikka qarshi kurashish amaliyoti ham "siniq oynalar" nazariyasining ayrim elementlari bosqichma-bosqich implementatsiya qilinayotganini ko'rsatadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 3-yanvardagi "Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish va huquqbuzarliklarni barvaqt oldini olish tizimi samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1-son qarori bilan mahallalarda xavfsiz muhitni yaratishga qaratilgan manzilli chora-tadbirlar dasturi tasdiqlangan. Mazkur hujjat doirasida huquqbuzarliklarning asl omillarini aniqlash va ularni manzilli bartaraf etish, og'ir kriminogen vaziyatga ega mahallalarda joyiga chiqqan holda o'rganishlar o'tkazish, "mahalla yettiligi"ning aniq mas'uliyatini belgilash, jamoatchilik vakillarini profilaktika jarayonlariga keng jalb etish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalar va texnik vositalardan foydalanish kabi mexanizmlar nazarda tutilgan.

Ushbu yo'nalish 2026-yilda yanada rivojlantirildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-yanvardagi "Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish yo'nalishida manzilli ishlarning yaxlit tizimini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-1-son qarorida 2025-yildagi choralar natijasida mahallalarda jinoyatchilik darajasi qariyb 1,5 baravarga kamaygani qayd etilib, mazkur sohada yaxlit va tizimli ish mexanizmlarini joriy etish vazifasi belgilandi. Qarorga muvofiq, 2026–2027-yillarda har bir hudud kesimida xavfsiz muhitni yaratish va mahallalarda huquqbuzarliklarni barvaqt oldini olishning samarali tashkiliy-texnik tizimini shakllantirishga qaratilgan asosiy maqsadli ko'rsatkichlarni tasdiqlash, og'ir kriminogen vaziyatga ega mahallalar bo'yicha "mahalla – tuman – viloyat" darajasidagi hududiy "yo'l xaritalari"ni ishlab chiqish, shuningdek, ularning ijrosini elektron nazorat platformasi orqali qat'iy monitoring qilish belgilandi.

Mazkur chora-tadbirlar "siniq oynalar" nazariyasi nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega. Chunki ular huquqbuzarlik sodir etilgandan keyingi javob choralaridan ko'ra, kriminogen muhitni erta aniqlash, jamoat tartibidagi mayda buzilishlarga befarq bo'lmaslik, ijtimoiy nazoratni

kuchaytirish va fuqarolarda xavfsizlik hissini shakllantirishga qaratilgan. Shu ma'noda, mahallalarda "nol darajadagi bag'rikenglik" elementlarini institutsionalizatsiya qilish og'irroq jinoyatlarning oldini olish, huquqiy tartibotga ishonchni mustahkamlash hamda profilaktik davlat siyosatining ilmiy-amaliy asoslarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Demak, "siniq oynalar" nazariyasi O'zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligi nuqtayi nazaridan jinoyat siyosatining asosiy prinsiplariga zid emas. Aksincha, u ushbu prinsiplarning yanada erta, samarali va profilaktik yo'naltirilgan tarzda qo'llanishiga xizmat qiladi. Bu yerda gap jinoyat-huquqiy repressiya chegaralarini sun'iy ravishda kengaytirish haqida emas, balki ijtimoiy dezorganizatsiyaning dastlabki shakllarini keng qamrovli kriminologik profilaktika tizimida alohida e'tibor talab qiluvchi omillar sifatida huquqiy jihatdan tan olish haqida bormoqda.

"Siniq oynalar" nazariyasining jinoyat-huquqiy jihatini yanada rivojlantirar ekanmiz, mazkur konsepsiyaning jinoyat javobgarligini differensiallashtirish hamda deviant xulq-atvorning takroriy namoyon bo'lishiga nisbatan huquqiy ta'sir choralarini belgilashdagi ahamiyatini alohida ta'kidlash lozim. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida jinoyatlar retsidiviga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, JKning 34-moddasida retsidiv jinoyat tushunchasi va uning turlari belgilangan. Shuningdek, ayrim jinoyat tarkiblarida qilmishning takroran, muntazam yoki tizimli tarzda sodir etilishi uning ijtimoiy xavflilik darajasini oshiruvchi muhim kvalifikatsion belgi sifatida namoyon bo'ladi.

Xususan, bezorilik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi Jinoyat kodeksining 277-moddasi, mulkni qasddan nobud qilish yoki unga zarar yetkazish bilan bog'liq 173-modda, shuningdek, jamoat joylarida obodonlashtirish va sanitariya qoidalarini buzishga oid Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks hamda unga tutash jinoyat-huquqiy normalar shuni ko'rsatadiki, huquqiy tartibotga qarshi qaratilgan mayda, biroq takrorlanuvchi xatti-harakatlar davlat tomonidan e'tiborsiz qoldirilmasligi lozim. Mazkur normalar "siniq oynalar" nazariyasining ichki mantiqi bilan uzviy bog'liqdir, chunki barqaror tus olgan mayda huquqbuzarliklar, ayniqsa, boshqa shaxslarni ham o'z orbitasiga jalb etgan taqdirda, kuchaytirilgan kriminogen ta'sirni yuzaga keltiradi.

2024-yilda O'zbekistonda jinoyatchilik ko'rsatkichlarining sezilarli darajada o'sgani kuzatildi. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, yanvar – dekabr oylarida mamlakat bo'yicha jami 132 298 ta jinoyat ro'yxatga olingan bo'lib, bu 2023-yil ko'rsatkichiga nisbatan 27,1 foizga yuqoridir. Shuningdek, mazkur ko'rsatkich 2021-yilga nisbatan ham 19,1 foizga ko'p ekanligi qayd etiladi. Aholining har 10 ming nafariga to'g'ri keladigan jinoyatlar soni 35,6 tani tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda ushbu ko'rsatkich 28,3 tani tashkil etgan.

Mazkur statistik holat jinoyatchilikka qarshi kurashishda faqat sodir etilgan jinoyatlarga javob berish bilan cheklanmasdan, kriminogen muhitni shakllantiruvchi omillarni erta aniqlash va bartaraf etish zarurligini ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, "siniq oynalar" nazariyasi O'zbekiston sharoitida jamoat tartibi, shahar muhiti, obodonlashtirish, yoritish, sanitariya holati va huquq-tartibot ustidan kundalik nazoratning jinoyatchilik dinamikasiga ta'sirini tahlil qilish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, shahar muhitini yaxshilash, jamoat joylarida tartibni kuchaytirish va huquq-tartibot ustidan nazoratni oshirish choralari joriy etilgan hududlarda jinoyatchilik darajasi 12 foizga kamaygan [7]. Bu holat mayda huquqbuzarliklar, tartibsizlik belgilari va nazoratsiz qolgan jamoat makonlari keyinchalik og'irroq jinoyatlar uchun kriminogen zamin yaratishi mumkinligi haqidagi nazariy yondashuvni amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Xorijiy tajriba ham mazkur xulosani qo'llab-quvvatlaydi. Jumladan, Qirg'iziston poytaxti Bishkek shahrida ko'cha yoritish tizimining uzilishi yoki yetarli darajada ishlamasligi jinoyatchilikning o'sishiga, ayniqsa, yomon yoritilgan hududlarda huquqbuzarliklar sonining ortishiga ta'sir ko'rsatgani qayd etilgan [8]. Bu misol shuni ko'rsatadiki, jismoniy muhitning xavfsizlikka oid elementlari –

xususan, ko'cha yoritilishi, ochiq jamoat joylarining nazorat qilinishi, infratuzilmaning soz holatda saqlanishi – jinoyatchilik profilaktikasida mustaqil kriminologik ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida "siniq oynalar" nazariyasining samarali qo'llanishi, avvalo, mahalla darajasida xavfsiz muhitni shakllantirish, obodonlashtirish ishlarini kuchaytirish, shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish, jamoat joylarida tartibni saqlash hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini profilaktik yo'nalishda takomillashtirish bilan chambarchas bog'liqdir. Bunda patrul-post xizmati faoliyatini kuchaytirish, profilaktika inspektorlarining mahallalar bilan bevosita hamkorligini rivojlantirish, xavfli hududlarni doimiy monitoring qilish va kriminogen vaziyatni tahlil qilish muhim o'rin tutadi.

Ayniqsa, zamonaviy raqamli texnologiyalar, intellektual videokuzatuv tizimlari va kriminogen vaziyatni analitik baholash vositalarining joriy etilishi "siniq oynalar" nazariyasining amaliy samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Bunday texnologiyalar nafaqat sodir etilgan huquqbuzarliklarni aniqlash, balki ularning oldini olish, xavfli hududlarni barvaqt belgilash va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning tezkor munosabat bildirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xususan, "Soy bo'yi" va "Mirzo Bobur" mahallalarida videokuzatuv tizimlarining joriy etilishi obodonlashtirish qoidalariga rioya etmaslik bilan bog'liq huquqbuzarliklarni tezkor aniqlash va ularning oldini olish imkonini bergani qayd etiladi [11]. Mazkur tajriba shuni ko'rsatadiki, mahalla darajasida texnologik nazorat, profilaktik tushuntirish ishlari va fuqarolarning ijtimoiy mas'uliyatini oshirish o'zaro uyg'unlashgan taqdirda, jamoat xavfsizligini ta'minlashda sezilarli ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Shu bilan birga, ushbu yondashuvni qo'llashda inson huquqlari, shaxsiy hayot daxlsizligi va davlat nazoratining mutanosibligi kabi masalalar ham e'tibordan chetda qolmasligi lozim. Videokuzatuv va raqamli monitoring vositalari jinoyatchilik profilaktikasida samarali instrument bo'lishi mumkin, biroq ularning qo'llanishi qonuniylik, shaffoflik, maqsadga muvofiqlik va mutanosiblik prinsiplariga asoslanishi zarur. Aks holda, "siniq oynalar" nazariyasining preventiv mohiyati haddan tashqari nazorat va repressiv amaliyot bilan almashib ketish xavfi mavjud.

Demak, O'zbekiston sharoitida "siniq oynalar" nazariyasining amaliy ahamiyati shundaki, u jinoyatchilikka qarshi kurashni faqat jazolash mexanizmlari orqali emas, balki shahar muhitini sog'lomlashtirish, mahalla institutlarini faollashtirish, fuqarolik nazoratini kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini ilmiy asoslangan profilaktika modeliga yo'naltirish orqali tashkil etishni nazarda tutadi.

2025-yildan boshlab Toshkent shahri mahallalarida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 3-yanvardagi "Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish va huquqbuzarliklarni barvaqt oldini olish tizimi samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1-son qarori ijrosi doirasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar vakillari, ilmiy-akademik doira mutaxassislari va mahalla faollari ishtirokida kriminogen vaziyatni o'rganishga qaratilgan uchrashuvlar, profilaktik muloqotlar va amaliy tahlillar o'tkazilmoqda [12].

Mazkur yo'nalish 2026-yilda yanada tizimli tus oldi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-yanvardagi "Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish yo'nalishida manzilli ishlarning yaxlit tizimini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-1-son qarori qabul qilindi. Ushbu qaror bilan mahallalarda xavfsiz muhitni ishonchli ta'minlash, jinoyatchilik darajasini keskin kamaytirish, manzilli profilaktik choralar tizimini samarali joriy etish hamda ijtimoiy profilaktika samaradorligini oshirish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilandi [13].

2025 va 2026-yillardagi PQ-1-son qarorlar mahallalarda "nol darajadagi bag'rikenglik" elementlarini repressiv choralar shaklida emas, balki ilmiy asoslangan, manzilli va kompleks kriminologik profilaktika modeli sifatida institutsionallashtirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston uchun "sindirilgan oynalar" nazariyasining eng maqbul talqini – bu repressiv "zero tolerance" emas, balki "ijtimoiy yo'naltirilgan barvaqt profilaktika" modelidir. Ushbu model huquqbuzarliklar va jinoyatchilikka qarshi kurashda davlat organlari, mahalla, fuqarolik jamiyati, ta'lim muassasalari va aholining o'zaro hamkorligiga tayanadi. Bunday yondashuv milliy qonunchilik, mahalla instituti va zamonaviy kriminologik talablar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Maqolada tahlil qilingan nazariy va normativ-huquqiy yondashuvlar O'zbekiston sharoitida "sindirilgan oynalar" nazariyasini qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatadi. Biroq mazkur konsepsiyaning milliy amaliyotdagi real samaradorligini aniqlash uchun yanada chuqurroq empirik tadqiqotlar zarur. Xususan, hududlar kesimida jinoyatchilik dinamikasi, ma'muriy huquqbuzarliklar soni, obodonlashtirish holati, ko'cha yoritilishi, videokuzatuv tizimlari qamrovi, profilaktika inspektorlarining faolligi va mahalla institutlarining ishtiroki o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Bunday tadqiqotlar Toshkent shahri, viloyat markazlari va qishloq hududlari kesimida qiyosiy tarzda olib borilishi mumkin. Masalan, jinoyatchilik darajasi yuqori va past bo'lgan mahallalar o'rtasida obodonlashtirish, jamoat tartibi, aholining xavfsizlik hissi, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga ishonch darajasi hamda ijtimoiy faollik ko'rsatkichlarini solishtirish orqali "sindirilgan oynalar" nazariyasining O'zbekiston sharoitidagi amaliy qiymatini aniqroq baholash mumkin bo'ladi.

Shuningdek, respondentlar o'rtasida sotsiologik so'rovlar o'tkazish ham maqsadga muvofiqdir. Bunday so'rovlar aholining o'z mahallasidagi xavfsizlik holatini qanday baholashi, qaysi omillar ularda xavotir uyg'otishi, mayda huquqbuzarliklarga befarqlik jinoyatchilikka nisbatan munosabatga qanday ta'sir qilishi va mahalla institutining profilaktik roli haqidagi tasavvurlarni aniqlash imkonini beradi. Natijada nazariya faqat umumiy ilmiy konsepsiya sifatida emas, balki aniq hududiy, ijtimoiy va huquqiy ko'rsatkichlar asosida baholanishi mumkin.

"Siniq oynalar" nazariyasi jinoyatchilikni kamaytirish va huquqbuzarliklarning oldini olish borasida muhim kriminologik ahamiyatga ega konsepsiya sifatida namoyon bo'ladi. Xalqaro tadqiqotlar natijalari, shuningdek, O'zbekiston huquqni muhofaza qiluvchi organlarining tahliliy ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, jamoat joylarida tartibni saqlash, ijtimoiy dezorganizatsiya belgilarini o'z vaqtida bartaraf etish, mayda huquqbuzarliklarga befarq bo'lmaslik hamda huquq-tartibot ustidan tizimli nazoratni kuchaytirish jinoyatchilik darajasining pasayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur nazariyaning turli yurisdiksiyalarda qo'llanishi shuni tasdiqlaydiki, jinoyatchilikka qarshi kurash faqat jinoyat sodir etilganidan keyingi jazolash mexanizmlari bilan cheklanmasligi lozim. Aksincha, samarali kriminologik profilaktika huquqbuzarliklarning dastlabki belgilari, jamoat makonidagi tartibsizlik, fuqarolarda xavfsizlik hissining susayishi va ijtimoiy nazoratning zaiflashuvi kabi omillarni erta aniqlash hamda bartaraf etishga asoslanishi zarur. Shu ma'noda, "siniq oynalar" nazariyasi jinoyatchilik sabablarini shaxsning individual xulq-atvori bilangina emas, balki uni o'rab turgan ijtimoiy, institutsional va urbanistik muhit bilan uzviy bog'liq holda tushuntirish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitida ushbu konsepsiyani qo'llash, avvalo, mahalla institutining imkoniyatlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning profilaktik faoliyati, jamoatchilik nazorati, shahar muhitini obodonlashtirish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, mahallalarda xavfsiz muhitni shakllantirish, kriminogen vaziyatni manzilli tahlil qilish, intellektual videokuzatuv tizimlarini joriy etish va aholining huquqiy madaniyatini oshirish jinoyatchilik profilaktikasining zamonaviy yo'nalishlari sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Kelgusidagi ilmiy tadqiqotlar uchun istiqbolli yoʻnalish sifatida Oʻzbekistonning alohida hududlarida muayyan profilaktik choralar jinoyatchilik dinamikasiga qanday taʼsir koʻrsatayotganini chuqur empirik tahlil qilish zarur. Bu, xususan, shahar muhitini obodonlashtirish, koʻcha yoritilishi, politsiya ishtiroki darajasi, mahalla faollarining profilaktik jarayonlardagi roli, intellektual kuzatuv tizimlarining joriy etilishi va jinoyatchilik koʻrsatkichlari oʻrtasidagi oʻzaro bogʻliqlikni oʻrganishni talab etadi.

Milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda huquqbuzarliklar profilaktikasining ilmiy asoslangan strategiyasini ishlab chiqish “siniq oynalar” nazariyasini Oʻzbekiston huquq-tartibot tizimining amaliy ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi. Bunda asosiy eʼtibor repressiv choralarni kengaytirishga emas, balki jinoyatchilikning ijtimoiy ildizlarini erta bosqichda aniqlash, kriminogen muhitni sogʻlomlashtirish, fuqarolarda huquqiy masʼuliyat va xavfsizlik hissini mustahkamlash hamda davlat organlari, mahalla va fuqarolik jamiyati oʻrtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga qaratilishi lozim.

Shunday qilib, “siniq oynalar” nazariyasi Oʻzbekiston uchun nafaqat nazariy kriminologik model, balki jamoat xavfsizligini taʼminlash, jinoyatchilikni barvaqt oldini olish va huquqiy tartibot barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiluvchi amaliy konseptual asos sifatida baholanishi mumkin.

IQTIBOSLAR/ЧОСКИ/ REFERENCES:

1. Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken Windows. *The Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>
2. Bratton, W., & Kelling, G. (1998). *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*. Simon and Schuster. <https://archive.org/details/fixingbrokenwind000kell>
3. Braga, A. A., Welsh, B. C., & Schnell, C. (2024). Disorder policing to reduce crime: An updated systematic review and meta-analysis. *Criminology & Public Policy*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1745-9133.12667>
4. Harcourt, B. E. (1998). Reflecting on the Subject: A Critique of the Social Influence Conception of Deterrence, the Broken Windows Theory, and Order-Maintenance Policing New York Style. *Michigan Law Review*, 97, 291. <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3724&context=mlr>
5. Braga, A. A., Welsh, B. C., & Schnell, C. (2015). Can policing disorder reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), 567-588. https://petermoskos.com/files/BW/Braga_2015_policing_disorder_reduces_crime.pdf
6. Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (1999). Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 105(3), 603-651. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/210356>
7. Уровень преступности в Узбекистане за 2024 год вырос на 25,8%, за пять лет — в 2 раза. <https://www.gazeta.uz/ru/2025/03/03/crime-stats-uzbekistan-2024/>
8. Ichki ishlar Bosh boshqarmasi rahbariyatining navbatdagi qabuli Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasi maʼmuriy binosida oʻtkazildi <https://iibb.uz/public/uz/news/%C2%ABhavfsiz-va-solom-poʻjtah>
9. Уровень преступности в Узбекистане за 2024 год вырос на 25,8%, за пять лет – в 2 раза. <https://www.gazeta.uz/ru/2025/03/03/crime-stats-uzbekistan-2024/>
10. Преступность растёт. В МВД раскритиковали идею об отключении уличного освещения https://24.kg/obschestvo/210833_prestupnost_rastet_vnbspmvd_raskritikovali_ideyu_obnbspotklyuchenii_ulichnogo_osvescheniya
11. В Ферганской области за гражданами начали «следить» на улицах <https://upl.uz/obshestvo/43974-news.html>
12. Безопасная среда в махаллах Ташкента: изучается исполнение постановления Президента <https://gov.uz/ru/iiv/news/view/35328>
13. Fazilov, F.M., Abulxayrov, R.I. Toshkent shahar Yashnobod tumanida uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish va uning barvaqt oldini olish boʻyicha hudud metodikasi [Matn]: ilmiy-amaliy metodika / Fazilov F. – T.: TDYUU nashriyoti, 2026. – 96 b.

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/3

2026-YIL